

NORRBRUK

Täckdikning

– en investering i vår jord
och ditt företag!

8

Restaurering av
betesmark

10

Arrenden på
jordbruksmark

12

Hästar viktiga
betesdjur

NORRBRUK

Länsstyrelsen i Norrbottens län

Landsbygdsenheten

Postadress: 971 86 Luleå

Tel: 010-225 50 00 Fax: 0920-22 84 11

www.lansstyrelsen.se/norrboten

Länsstyrelsen i Västerbottens län

Enheten för landsbygd och regional utveckling

Postadress: 901 86 Umeå

Tel: 010 - 225 40 00 Fax: 090-128 94

www.lansstyrelsen.se/vasterbotten

Ansvarig utgivare: Kajsa Berggren

I redaktionen: Personal från Länsstyrelserna i Norr- och Västerbotten

Tryck: Taberg Media Group, Taberg

Papper: Galerie Art Silk 130 g

Grafisk form: Taberg Media Group, Taberg

Omslagsbild: Täckdikningsvisning på Öjeby lantbruksmessa 2022.

Foto: Sara Borgström

Upplaga: 6450

ISSN: 1234-4567

För prenumeration, avprenumeration och adressändring kontakta sara.borgstrom@lansstyrelsen.se

3 | Sista ansökningsdag
– vanlig uppmaning!

4 | SAM – viktigt att tänka på

6 | Täckdikning – varför då?

8 | Restaurering av betesmark

10 | Arrenden på jordbruksmark

12 | Hästar på naturbete

14 | Annonser

16 | Viktiga datum och elitlamm

FRÅN REDAKTIONEN

Jorden vi förvaltar

I vintras presenterades en avhandling från SLU som belyser vikten av jordbruksmarken i norra Sverige i framtiden. Läs mer på www.slu.se, sök på ”marken viktig att värna”.

Att bibehålla bördiga, hälsosamma jordar för att kunna öka livsmedelsproduktionen i takt med ett förändrat klimat är nödvändigt för att kunna bidra till vår livsmedelsförsörjning under en lång tid. Vi är på god väg, då vi redan har mycket vall som bygger kollager i marken. Men för att förbättra produktionen och göra marken tillgängligare och uthålligare behövs mer. I strategiska planen har man avsatt stora summor till dräneringsinsatser då man ser den skuld vi har i hela Sverige inom markavvattning.

Intresset för stödet har varit lågt, trots att man får lika mycket i ersättning för markinsatser som för andra stöd. Frågan är varför? Förstår vi hur våra marker mår? Förstår vi värdet av att kunna så en vecka tidigare på våren, att ha höstvetete på vårt bästa fält, att minska risken för markpackning vid blötare förhållanden? Vilken kunskap och kommunikation finns hos arrendatorer och markägare? Oavsett om vi äger marken eller bara brukar den behöver vi göra hälsoundersökningar och hälsoinsatser för att förvalta denna så viktiga resurs för framtiden.

Det finns verktyg att ta hjälp av, till exempel har Greppa näringen en kostnadskalkyl (greppa.nu, sök på investeringskalkyl) man kan använda som start. Våga låta nästa investering bli i vår jord, för utan den finns inget lantbruk.

Johanna Wallsten

Landsbygdsdirektör, Länsstyrelsen i Norrbotten

NORRBRUK 20 ÅR

15 juni inte längre lika hugget i sten!

Så närmar vi oss slutet på årets första halva! I SAM-ansökan-sammanhang brukar det innebära att inte missa sista ändringsdatum. Detta datum har "alltid" varit den 15 juni och varit den enda chansen att göra ändringar i sin ansökan utan att behöva dra tillbaka den. Norrbruk har därför haft ett stående inslag med att informera om den 15 juni varje år.

Under åren har det tillkommit fler viktiga "sista-datum-att..." och 2023 nåddes – möjligen och förhoppningsvis – kulmen i antal när ansökningarna började följas upp med satellit. Då

blev det också förändringar i vilka ändringar som skulle göras när, så i stället för att allt i SAM skulle vara ändrat till den 15 juni, var det från och med 2023 bara tillägg av block och skiften samt ändringar av anläggningar som var ett måste till det datumet. År 2024 är det för övrigt den 17 juni som gäller.

Ett datum som dock saknas nedan, men som också står på sista sidan av detta nummer under Viktiga datum, är en något anonym nyhet från Jordbruksverket: sista dag att dra tillbaka nötkreatursstödet är sedan 2023 den 31 juli.

Viktiga datum 2005

20 april

Lämna in SAM 2005 med ansökan om gårdsstöd m fl stöd

15 juni

Anmäl ändringar i arealan-knutna stöd

Saxat ur Norrbruk nr 1 2005.

Dags för SAM-ansökan!

Viktiga datum för jordbrukarstöden 2023

- » 9 februari SAM internet öppnar för ansökan.
- » 13 april Sista dagen för att skicka in SAM-ansökan utan avdrag.
- » 8 maj Sista dagen för att skicka in SAM-ansökan med avdrag.
- » 15 juni Sista dag att lägga till nya block och skiften i SAM-ansökan.
- » 31 augusti Sista dag att justera gröda och gränser.
- » 31 oktober Sista dag att dra tillbaka delar eller hela ansökan.

Saxat ur Norrbruk nr 1 2023.

Troligtvis utökas ersättningen för precisionsjordbruk till hela landet 2025!

Regeringen har i ändring nummer 2 av den strategiska planen beslutat utöka möjligheten att söka stöd för *Precisionsjordbruk – planering* i hela landet från 2025. Innan förändringen kan genomföras så krävs först godkännande från EU kommissionen, men Jordbruksverket bedömer det som troligt att förslaget kommer att godkännas.

Jordbruksverket har lagt ut information om den förväntade ändringen på sin webbplats om ersättningen man kan erhålla genom detta stöd.

Viktigt att tänka på om du planerar att söka stödet för precisionsjordbruk:

- Ett av villkoren i ersättningen är att du har en markkartering som är högst 10 år gammal i samband med att du lämnar in din SAM-ansökan. Beställ därför en markkartering i god tid om du saknar markkartering nyare än 2014 och vill söka ersättningen nästa år.
- Ett annat villkor är att dräneringsbrunnar ovan mark med ytvattenintag ska vara omgivna av en bevuxen zon. Om du ska höstplöja ett skifte i år som du vill söka ersättning för 2025 är det enklast att så zonen runt dräneringsbrunnen redan i samband med höstbruket.

Kommissionens besked väntas senast till sommaren, och då kommer Jordbruksverket att lämna mer utförlig information till alla lantbrukare.

Viktigt att Jordbruksverket har rätt uppgifter!

Det är viktigt att Jordbruksverket har rätt uppgifter om dig som kund och för platsen för anläggningen där du håller produktionsdjur eller avelsmaterial. Aktuella uppgifter underlättar arbetet med smittspårning vid sjukdomsutbrott och förebyggande åtgärder.

Du som driver en anläggning är skyldig att både hålla dina och anläggningens uppgifter aktuella och att meddela om verksamheten upphör.

Sedan 2021 finns också fler krav på registrering av anläggningar, vilket innebär att fler djurslag ska registreras samt fler uppgifter om anläggningen.

Se därför över dina och anläggningens uppgifter i Jordbruksverkets e-tjänst *Anläggningsregistret – platser med djur* på Jordbruksverkets webbplats.

Eventuell höjning av stödnivån för kompensationsstödet!

Jordbruksverket har föreslagit att typjordbruk 1 i stödområde 1 ska få höjt kompensationsstöd under 2024. Om förslaget går igenom så innebär det att stödnivån för typjordbruk 1 i stödområde 1 höjs från 6 200 kronor till 7 000 kronor per hektar. **Först krävs dock ett godkännande av EU-kommissionen och att regeringen justerar förordningen.** Så fort beslutet är klart så kommer Jordbruksverket att informera mer.

Typjordbruk 1 är de jordbruk med nötkreatur, tackor eller getter i kombination med grovfodergrödor så som vall, betesmarker eller grönfoder som har en djurtäthet på minst 0,65. Stödområde 1 innefattar vissa församlingar i Jämtlands, Dalarnas, Västerbottens och Norrbottens län. Vilka församlingar som ingår kan du se på Jordbruksverkets webbplats, sök ”församlingar”.

Kommuniceringar på gång

Flera gånger per år skickas olika brev och kommuniseringar till dig som söker jordbrukarstöd. Detta beror på att en ansökan om jordbrukarstöd hanteras utifrån flera olika villkor och vi skickar också meddelanden om administrativa resultat och resultat från kontroller i fält.

Kommuniceringar som påbörjas nu är:

- **Meddelande om resultat:** skickas när du haft areal-, grundvillkors-, eller djurkontroll. Skicka synpunkter om du inte tycker att resultatet stämmer. Svara inom 10 dagar enligt information i brevet du får.
- **Begäran om komplettering:** Ibland kan en ansökan behöva kompletteras. Skicka in efterfrågad komplettering enligt det sätt som brevet anvisar. Svara inom 2-3 veckor enligt information i brevet du får.
- **Resultat från markuppföljning:** Om du får ett brev med resultat från uppföljning av din jordbruksmark ska du vara extra noggrann med att ändra i din ansökan eller göra det som krävs för att uppfylla villkoren för stödet. Då minskar risken för att du får avdrag.

I början av juli och början av augusti skickas många resultat från genomförd markuppföljning. Dessa kan vara på skiftesnivå. Det vill säga att marken ska vara godkänd jordbruksmark och inte ha till exempel en väg, byggnader eller andra anlagda ytor på skiftet. Det ska också vara rätt gröda utifrån det som söks och att det finns en godkänd jordbruksaktivitet vilket kan vara att marken ska vara odlad, putsad, betad eller bearbetad.

Sista dag att uppfylla de aktivitetskrav som finns i stödet är den 31 oktober. Efter det datumet kommer det också att skickas kommuniseringar om ej utförda aktiviteter.

FAKTA

Torvmark och grundvillkor - Vilken mark omfattas?

Torvmark som finns med på SGU:s torvkarta omfattas av grundvillkoret skydd av våt- och torvmark. I SAM Internet ser du vilka block som har torvmark. I de fall du behöver veta var på ett block det finns torv måste du gå in på torvkartan. Finns området/marken inte med i kartan omfattas det inte.

Täckdikning

– en viktig åtgärd för bra skördar

Täckdikning av jordbruksmarken i Sverige, och inte minst här i norr, har under en lång tid varit eftersatt. I den strategiska planen för den gemensamma jordbrukspolitiken finns därför en målsättning att öka aktiviteten och stöd till detta är högt prioriterat. Varför ska man då täckdika?

Bra för mark och växter

Täckdikning är en förutsättning för bra och säkra skördar. Växtrötter och markorganismer (bakterier, svampar och markdjur) behöver god tillgång till luft och vatten för att utvecklas väl. En stor del av växtnäringen i marken är bunden i organiskt material och blir tillgänglig för växterna efter att ha omsatts av markorganismerna.

Dränering påskyndar avrinningen, förbättrar syretillförseln och leder till att:

- Markorganismernas aktivitet ökar, mer växtnäring frigörs som kan tas upp av växterna.
- Rottillväxten ökar och växtnäring kan tas upp från en större jordvolym.
- Vattenförsörjningen förbättras och grödorna klarar torrperioder, då rötterna kan utvecklas på ett bra sätt.
- Kväveförlusterna till omgivningen minskar.
- Marken torkar upp snabbare och bärigheten ökar.
- Risken för körskadorna och skadlig markpackning minskar.
- Sådd, jordbearbetning, gödsling och skörd kan ske i rätt tid.
- Fältformerna kan bli mer rationella och brukningskostnaderna minskar.

Tänk på ytvattnet

På plana fält kan ytvattensamlingar och isbrännor skada eller döda växterna. Särskilt utsatta är övervintrande växter, t ex i vall. En kombination av ytplanering, öppna diken och täckdikning underlättar avrinningen. Olika typer av ytvattenintag, brunnar, grusfilter och grusfyllda slitsar, kan också förbättra ytvattenavrinningen och minska riskerna för isbränna.

Planera och anlita maskin för kvalitet

Att täckdika efter plan ger de bästa lösningarna och sänker kostnaderna. Det är viktigt att slangläggningen görs med noggrannhet, så att fallet i ledningarna blir det önskade och att inga svackor uppstår. Maskiner med täckdikesplog fungerar ofta bra och minskar arbetet med återfyllning. En grusningsficka på maskinen möjliggör läggning av filter (se bilder). Anlita en erfaren entreprenör för rådgivning och planering. Kostnaderna för systemtäckdikning brukar hamna i intervallet 20–30 000 kr/ha, men kan naturligtvis variera beroende på lokala förhållanden. Tänk på att all markavvattning i dag är tillståndspliktigt. Detta omfattar vanligtvis inte täckdikning, men om åtgärden t ex innebär att naturvårdsintressen påverkas, kan tillstånd vara nödvändigt. Ta kontakt med din länsstyrelse om du är osäker.

Översyn och underhåll

Regelbunden tillsyn och rensning krävs för att dräneringen ska fungera under lång tid. Røj bort buskar och annan vegetation som kan orsaka rotinväxning, framförallt vid täckdikeshögen och intagsbrunnar.

Järnhaltigt grundvatten ger risk för utfällningar av rost som täpper till ledningar. Rör med bredare slitsar, sågspånsfilter samt separata brunnar och ögon för spolrensning underlättar underhållet. Stigrör eller vattenlås som ställer rören under vatten större delen av året, utom vid perioder med hög avrinning, är ett verkningfullt sätt att motverka svårare rostproblem. Dränering av potentiellt sura sulfatjordar (svartmocka), som ofta är kopplade till rostproblem, kan ge mycket surt avrinningsvatten när sulfiden oxideras. Det kan ge miljöproblem i de vattendrag som tar emot dräneringsvattnet. Reglering av dräneringsvattnet på det sätt som beskrivs ovan kan vara ett sätt att minska dessa problem. På SGUs webbplats finns bra kartmaterial som visar förekomst av riskområden för sura sulfatjordar (<https://apps.sgu.se/kartvisare/kartvisare-sur-sulfatjord.html>). Om fältet ligger i ett sådant område kan en investering i reglerbar dränering, som ger 100% stöd, vara aktuell.

Huvudavloppen är avgörande

Utan fungerande huvudavlopp som leder bort dräneringsvattnet blir effekten av en täckdikning dålig. För underhåll av större diken och bäckar där det finns ett markavvattningsföretag räcker det att en delägare yrkar på rensning så är de övriga skyldiga att delta. Länsstyrelsen har dokumentation om de flesta markavvattningsföretagen i länet, med uppgifter om dikesdjup och kostnadsfördelning. Även om det i princip är tillåtet att rensa befintliga diken till fastställt djup kan det vara bra att kontakta länsstyrelsen för samråd, så att rensningen inte skadar vattendragen nedströms. Vid nydikning och fördjupning av naturliga vattendrag krävs alltid tillstånd. Öppna diken är viktiga i odlingslandskapet i odlingslandskapet utgör öppna diken ett viktigt avbrott. Som refug för fåglar, insekter och växter bidrar de till den biologiska mångfalden. Därför är det viktigt att fundera en extra gång innan man lägger igen eventuella diken. Rörläggning tillhör också de åtgärder där man bör kontakta länsstyrelsen, eftersom landskapsförändringen i sig gör att tillstånd ofta krävs.

FAKTA

Stöd att söka!

Stödet till täckdikning är en del av stödet för ökad konkurrenskraft. För att kunna få stöd måste investeringen totalt omfatta minst 100 000 kr. Stödandelen är 30%.

Reglerad dränering tillhör vattenvårdsåtgärderna och ger 100% i stöd. Här måste investeringen vara minst 30 000 kr.

Läs mer på länsstyrelsens webbplatser:

Västerbotten: www.lansstyrelsen.se/vasterbotten

Norrbottnen: www.lansstyrelsen.se/norrbottnen

Restaurering i Rosfors

– åter bete efter lång igenväxning

Rosfors bruk är ett naturreservat i Piteå kommun, vid Rosån strax norr om Sjulsmark. Det är som namnet antyder en gammal bruksmiljö där järnbruk bedrevs till slutet på 1800-talet. Därefter bedrevs jordbruk och sågverksamhet, först under patron C A Hedqvist och därefter flera andra ägare fram till 1940 då sågverket förstördes.

Text: Sara Borgström, Länsstyrelsen i Norrbotten

Foto: Johannes Vuortio Andersson (drönare) och Sara Borgström

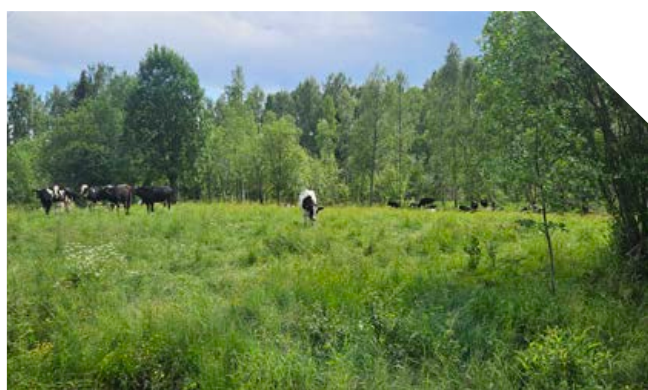
Jordbruksmarkerna sköttes fortsatt och i slutet av 1990-talet bildades ett reservat av brukslämningarna och den jordbruksmark som låg sydost om dessa. Syftet med reservatet var enligt beslutet att bevara natur- och kulturmiljön i en för länet unik helhetsmiljö. Den pågående markanvändningen med jordbruksdrift med slåtter och bete skulle fortsätta.

I samband med att reservatet bildades 1997 så köptes större delen av marken av en nybildad förening – Sjulsmarks ungdjursbetesförening. Ett antal lantbrukare i närliggande Sjulsmark hade bildat föreningen och har sedan dess använt markerna i reservatet till bete för kvigor och sinkor. Idag ingår två djurhållande företag i föreningen, Loggers lantbruk i Sjulsmark och Nybergs lantbruk från Klöverträsk.

Hela jordbruksmarken har sedan reservatsbildningen varit instängslad och betesdjuren har gått på båda sidorna om Rosån. Både gamla åkermarker, en del strandäng, skogsbryn, dikeskanter och gamla brukningsvägar ingår i betesmarken. Vissa av åkrarna har lagts om då och då och även skördats vissa år. Av någon anledning så har en bit av marken, närmast Rosån, stängslats bort ur betet redan från början. Där har sedan igenväxningen blivit till en tät lövskog som omgärdar ån. Den igenvuxna marken ser du som en udde av träd mitt i bilden på nästa sida.

Under 2022 så tog Länsstyrelsens miljöanalysenhet i samarbete med landsbygdsenheten initiativ till att röja detta område och införliva det i beteshagen. Under sommaren avverkades mängder av träd i området för att återskapa en öppen mark som både ger mer bete för djuren, samtidigt som sådana växter, insekter och fåglar som trivs i öppna, hävdade marker ges utrymme. Vissa träd sparades där de bedömdes ha ett värde för mångfalden. Exempelvis sälgar som är viktiga för många insekter eftersom de blommar tidigt under säsongen och utgör den första födan för exempelvis övervintrade humlor. Man sparade också rönnar och häggar som både blommar och sedan ger bär och är viktiga för både insekter och fåglar. En del björkar och aspar som låts bli solitära och vidkroniga träd och även några stora granar och alar som kan ge skugga åt både betesdjur och vattenlevande organismer som trivs med detta fick också bli kvar. Resterande träd och sly avverkades, samlades ihop och fördes bort under sommar och höst.

Under flera år har man haft problem med att björnar rört sig i området. Djur har skrämts ur hagarna och fått hämtas in vid flera tillfällen. Stängslet har lagats i många omgångar och var i dåligt skick. Ett fortsatt bete är en förutsättning för skötsel av reservatet och därför passade Länsstyrelsen efter röjningsinsatsen på att sätta upp ett nytt stängsel runt hela betesmarken av

typen rovdjursavvisande stängsel. Detta för att minimera risken för fortsatt problem med skrämde eller i värsta fall skadade djur. Stängslet blev färdigt inför betessäsongen 2023 och under föregående sommar så betade djur från de två gårdarna i hela den inhägnade delen av reservatet, inklusive den röjda delen.

Under säsongen 2024 så kommer den restaurerade marken att följas upp för att se om det behövs ytterligare åtgärder för att få bästa resultat för den biologiska mångfalden. Att djuren trivs vet vi redan och för besökare så syns de nu bättre efter att barriären av träd till största delen är borta.

Stöd för restaurering av betesmarker 2024

Tidigare har stöd för restaurering av betesmarker sökts i SAM-ansökan och varit en femårig miljöersättning med fast ersättning per hektar. Det har också funnits ett investeringsstöd för engångsröjning som använts i ganska liten utsträckning.

Sedan 2021 har det inte funnits möjlighet att gå in i nya åtaganden. Från och med 2024 så finns ett nytt restaureringsstöd. Det är ett nationellt stöd, alltså inget EU-stöd, och pengarna kommer från Naturvårdsverket. Det betyder att du i fortsättningen INTE kan ansöka via SAM. Det håller på att utvecklas ett ansökningssystem, men under 2024 så kommer länen att

hantera ansökningarna via ett webbformulär som du kan hitta på respektive läns hemsida.

En stor skillnad gentemot tidigare ersättning är att det inte finns en fast ersättning per hektar utan kommer att baseras på faktiska kostnader, precis som investeringsstöden. Du kommer kunna få ersättning för kostnader du har, samt för eget arbete. Länen samverkar just nu för att få fram siffror på vilka kostnader det normalt kan komma att handla om som kan vara till hjälp för dig som ska ansöka.

Det du själv kan göra är att fundera över vilka åtgärder som kommer att behövas på den mark du är intresserad av att restaurera. Ska marken avverkas kan du ta in prisuppgifter på detta arbete. Ska du leja någon för röjning så kan du ta in offert på jobbet. Även stängslingskostnad kan ingå i restaureringen och en prisuppgift för detta kan du räkna ut beroende på vilken typ av stängsel du tänker sätta upp. Du kommer bara att kunna få ersättning för stängsel om du sätter upp permanent stängsel av något slag, inte för flyttbara stängsel som exempelvis flexinät.

Du är välkommen att kontakta din länsstyrelse för att få en rådgivning på den mark du är intresserad av att restaurera. Vi tittar då tillsammans på om marken är lämplig, vilka åtgärder som behövs och om det är något särskilt du ska tänka på, exempelvis på vilka träd som bör sparas eller liknande.

Västerbotten: Hanna Lindgren, 010-225 42 60, hanna.lindgren@lansstyrelsen.se

Norrbotten: Sara Borgström, 010 225 52 50, sara.borgstrom@lansstyrelsen.se

Jordbruksarrende

– en vanlig brukningsform

Omkring 45 procent av åkermarken i Sverige är idag arrenderad. År 1970, för mer än 50 år sedan, låg andelen arrendemark på 36 procent. Då fanns det 155 000 jordbruk och idag är antalet jordbruk 56 000, alltså cirka 100 000 färre än 1970. Idag uppgår åkermarken till 2,5 miljoner hektar, 1970 var den odlade arealen 3 miljoner hektar.

Text: Lars-Erik Lundkvist, LRF, sekreterare i LRFs arrenderåd

År 1970 var medelarealen 20 hektar åker och nu har medelgården 45 hektar åker. Strukturomvandlingen har alltså gått snabbt inom jordbruket, antalet gårdar har på 50 år minskat med två tredjedelar och åkermarken har reducerats med 17 procent.

Ökningen av andelen arrenderad mark sedan 1970 förklaras i hög grad av strukturutvecklingen. Jordbruk där driften upphör, men där gården inte säljs, arrenderar ofta ut marken exempelvis till en granngård. Av dagens 56 000 jordbruk är cirka 20 000 delvis arrenderade, det vill säga - de har sidoarrenden. Sedan

finns omkring 4 000 gårdsarrenden som är helt arrenderade. De senare har minskat kraftigt i antal och uppgick exempelvis 1990 till ungefär 15 000 st.

I tabellen nedan framgår att andelen arrenderad jordbruksmark, alltså åker och betesmark, i norra Sverige (de fyra nordligaste länen) är högre än i resten av landet. Andelen i norra Sverige låg 2020 på 49 procent medan andelen i landet som helhet var 42 procent. Man kan konstatera att arrende är en viktig brukandeform i jordbruket idag, inte minst i norra Sverige.

	Jordbruksmark, ha	Arrenderad jordbruksmark, ha	Antal företag som arrenderar	Genomsnittlig arrenderad areal per företag, ha
Östra Mellansverige	870 982	374 314	5 491	68,2
Småland med öarna	499 156	214 140	4 601	46,5
Sydsverige	531 232	209 578	3 858	54,3
Västsverige	647 899	261 339	5 781	45,2
Norra Mellansverige	252 995	112 976	3 030	37,3
Norra Sverige	210 777	104 023	2 920	35,6
Totalt	3 013 041	1 276 369	25 681	49,7

Tabell. Total respektive arrenderad jordbruksmark (inklusive "gratisarrenden"), antal företag som arrenderar och genomsnittligt arrenderad areal 2020. Källa: Jordbruksverket

Foto: Nawid Soltani

Upplåtelseformer

Vanligast är att upplåtelse av jordbruksmark sker inom ramen för arrendelagstiftningen, det vill säga i form av skriftliga avtal där ekonomisk ersättning utgår till jordägaren. 2014 års arrendetredning kom fram till att 60 procent av alla upplåtelse är skrivna arrendavtal. 30 procent är muntliga överenskommelser och 10 procent någon form av skötselavtal. 80 procent av den upplåtta marken ligger i skriftliga arrendavtal, vilket innebär att 20 procent av jordbruksmarken upplåts via muntliga avtal eller skötselavtal. Med skötselavtal menas att jordägaren ansvarar för brukandet och att den som sköter marken gör det på uppdrag mot ersättning.

Det är vanligt att skriftliga arrendavtal löper över 5 år. För avtal som tecknas för ett år eller mer gäller att arrendatorn har besittningsskydd. Vid skrivna avtal under ett år finns inget besittningsskydd. Besittningsskyddet innebär i princip att arrendatorn har rätt till förlängning av arrendeperioden. Vid tvist kan den frågan prövas av Arrendenämnden.

Arrendepreiser

I Götalands slättbygder ligger arrendepreiserna för åkermark omkring 3000-4000 kr/ha. I Svealand är nivån cirka 1500-2000 kr/ha och i norra Sverige under 500 kr/ha. Andelen arrenden där priset är satt till noll kronor (gratisarrenden) ligger runt 15 procent i landet som helhet. I norra Sverige är andelen klart högre, cirka 50 procent.

Den höga andelen gratisarrenden i norra Sverige belyser att många markägare uppskattar att en lantbrukare håller marken i hävd genom att bruka den.

Markinvesteringar och arrende

De senaste årens väderlek med såväl längre torra som nederbördsrika perioder visar på ett ökat behov av åtgärder för bevattning, dikning och täckdikning. Dessa investeringar har dessutom varit eftersatta och Jordbruksverket har bedömt att takten i täckdikning skulle behöva fördubblas eller tredubblas. Medel för investeringsstöd till detta har också utökats och kan sökas via länsstyrelsen.

Det ligger naturligtvis i alla markägares intressen att hålla marken i god hävd och ha en fungerande dränering. Vid ett skriftligt arrendeförhållande är det bäst om markägaren genomför investeringen i täckdikning och Jordabalken säger även att en utjänt dränering ska ersättas av jordägaren. Motsvarande gäller att arrendatorn är skyldig att underhålla dräneringen.

Arrendatorn kan även stå för investeringen i dränering men då behövs ett inlösenavtal som reglerar återbetalning från markägaren till arrendatorn när arrendet avslutas.

Om en markägare anlägger helt ny täckdikning har hen rätt att ta ut en högre arrendavgift. Om befintlig täckdikning ersätts gäller inte detta. I områden med mycket låga arrenden försvåras därför investeringar i täckdikning. Görs investeringen förbättras avkastningen i odlingen och detta utgör i så fall en grund för diskussion mellan parterna om förändrad arrendavgift. Om arrendatorn gör investeringen och arrendavgiften är oförändrad behövs å andra sidan ett långt arrendavtal för att arrendatorn ska kunna skriva av investeringen. Eller alternativt ett inlösenavtal som beskrivits ovan. Motsvarande resonemang gäller naturligtvis andra investeringar som till exempel ekonomibyggnader.

Hästens bete

– kan rädda många naturbetesmarker!

Hästens bete bidrar till den biologiska mångfalden och om Sverige ska nå miljömålet om ett rikt odlingslandskap så behöver betandet öka på marker som inte är lämpliga för odling av exempelvis vall och spannmål. Naturbetesmarkerna, marker som inte gödslats, plöjts och har en naturlig flora, har stora natur- och kulturhistoriska värden och är en viktig resurs för många, både djur och människor. Att kunna flytta hästar från vinterhagar till betesmarker bidrar även till mindre näringsläckage då söndertrampade markerna får vila och återetablera ett växttäckande som tar upp en del av näringen.

Text: Hanna Lindgren, Länsstyrelsen i Västerbotten

I Sverige finns stora arealer värdefull naturbetesmark som riskerar att växa igen när antalet nötkreatur minskar. De senaste 100 åren har så mycket som 90 % av naturbetesmarkerna försvunnit då många lantbruk upphört med sin verksamhet. Om vi även i fortsättningen vill ha öppna landskap med hög biologisk mångfald behöver vi se hästen som en viktig resurs och ett alternativt betesdjur på våra naturbetesmarker. Även en kortare tids bete gynnar den biologiska mångfalden, då gräset blir avbetat och de mer lågväxta örterna får större tillgång till ljus.

Varför passar hästarna på naturbetesmarken?

Hästen, som ursprungligen är ett stäppdjur och en gräsätare, behöver äta många timmar om dygnet för att må bra. Den har en liten magsäck och behöver därför små mängder mat, ofta. Får den välja själv så äter den 13–18 timmar per dygn. På ett bete får hästarna möjlighet att söka sin föda under en längre tid på dygnet, de får social träning i att umgås med andra hästar och de bygger upp sin kropp genom lek och vila. Många av naturbetesmarkerna är kuperade vilket hjälper hästen att på ett naturligt sätt stärka motoriken. Att hästen får möjlighet att utöva sina naturliga beteenden minskar även risken för stereotypa beteenden.

Om det är första gången hästen ska släppas på kuperat naturbete kan det vara en fördel att hästen är ordentligt motionerad samma dag. Ett annat tips är att först släppa på en begränsad del av hagen som inte är alltför kuperad. Inte bara hästen mår bra av att gå på bete. Din ekonomi förbättras då du inte behöver köpa foder.

Räcker bete som enda foder?

Variationen i energi- och proteininnehåll på naturbetesmarker är stort och beror på vad som växer och om det är före, under eller efter att gräset gått upp i ax. Senare på säsongen, då tillväxten av vegetationen minskar, kan man minska antalet hästar på betet eller flytta dem till ett större bete.

Olika hästar har olika näringsbehov, men för de flesta typer av hästar och ponnyer kan naturbetesmarker passa utmärkt. Idag ser vi ett ökat problem med feta hästar. För att minska riskerna med sjukdomar som fäng, vilket har ökat kraftigt under senare år, så skulle många typer av hästar och ponnyer med fördel kunna släppas på stora, magra natur- eller skogsbeten. Det finns dock hästar som kan ha svårt att täcka sitt näringsbehov på naturbetesmarker, till exempel digivande ston.

Växelbete eller sambete med andra djurslag

Olika djurslag som kor, får, hästar och getter kan med fördel växelbeta eller sambeta naturbetesmark. Att växelbeta eller sambeta med andra djurslag är ett mycket bra sätt att utnyttja betet bättre, då de olika djurslagen betar olika växter och på olika sätt vilket ger en större variation. Djuren undviker även att beta gräs vid sina egna gödselhögar men däremot kan de äta vid andras. Detta leder till att parasittrycket minskar då gödselratorna med eventuella parasiter betas och betet saneras på parasiter utan att djuren smittas. Det innebär ett minskat behov av att använda avmaskningsmedel vilket gynnar miljön och uppkomsten av resistens mot avmaskningsmedel. Har man behov av att avmaska sin häst så ska man tänka på att göra det i god tid före betessläpp så att substanser av preparatet inte följer med ut på bete och påverkar dyngbaggar och insekter som är beroende av mockor efter betesdjur.

Hantera trampskador och gnagskador på träd

Om man är rädd för att markerna ska bli söndertrampade är det vanligaste sättet att undvika detta att ha tillräckligt stora beteshagar och anpassa antalet hästar till just den betesmarken. Vidare bör man undvika att släppa hästarna då det är väldigt blött eller på känsliga områden. Det kan också vara bra att stängsla ifrån områden som är känsliga för tramp för att undvika onödiga skador. Risken för gnagskador på träd upplevs av många hästägare som störst i vinterrasthagarna, då det inte finns gräs att beta. Skulle det förekomma under betessäsongen och man upplever att det är ett problem, så är det bäst att stängsla bort de träd man vill spara eller att flytta en häst som börjar gnaga på träd för att undvika att det blir ett vanebeteende.

För kostnadsfri rådgivning för dig och dina hästar finns Startbesök miljövänlig hästhållning, 1Ah

Har du många hästar och vill lära dig mer om hur hästarna påverkar miljön? Då är den här rådgivningen för dig. Du som har 10 eller fler hästar kan ta del av rådgivningen "Startbesök miljövänlig hästhållning". Det kan vara både egna och inhyrda hästar. Under startbesöket är målet att rådgivaren ska lära känna dig, gårdens förutsättningar och din verksamhet. Du får en uppfattning om vad du gör bra idag, var det finns brister och ni resonerar runt möjliga åtgärder för att minska risken för näringsförluster till vatten och luft.

Exempel på åtgärder som rådgivaren föreslår kan vara flyttbara in- och utsläpp till hagar, dränering för att minska stående vatten samt att se över dagliga rutiner

för utfodring och mockning i både hagar och stall. Vid intresse diskuterar ni möjligheten att anlägga fosfordammar. I rådgivningen ingår också att göra en stallgödselberäkning och diskutera stallgödselhantering.

Under startbesöket får du även en presentation av ytterligare rådgivning och utbildningsmöjligheter som erbjuds inom Greppa Näringen. Tillsammans gör du och rådgivaren upp en plan för de rådgivningsbesök som kan vara intressanta för dig

Kontakt:

Norrbottnen: Ida Suopanki, telefon 010-225 54 27

Västerbottnen: Hanna Lindgren, telefon 010-225 42 60

KUNSKAP FÖR LANDETS FRAMTID

Aktuella aktiviteter

Fältdag på Öjebyn Agro Park

Välkommen till en jordnära kunskapsarena för yrkesodlare och jordbrukare i norr. Fältdagen är den ultimata mötesplatsen för dig som vill ta del av den senaste utvecklingen inom horto och växtodling. Här sprider vi kunskap direkt i fältmiljö och ger dig som deltagare möjlighet att ta del av det allra senaste inom branschen.

 Torsdag 22 augusti 2024

 Öjebyn Agro Park

Skanna koden och läs mer

Svårt att komma ut på fälten under våren?

Vi utför olika moduler inom Greppa Näringen i Norr- och Västerbotten. Ta kontroll över din gödselanvändning och ditt dräneringssystem med vår rådgivning.

Benjamin Bollhöner 070-101 56 50

Marie Björs 073-803 87 20

Marie Lundberg 070-644 52 12

Kurs i sparsam körning

Hushållningssällskapet håller kostnadsfria kurser i sparsam körning i Norrbottens län. Var med under en heldag med teoretisk undervisning, två individuella körpass och en återträff för uppföljning.

Välkommen med din anmälan!

Erik Häggbom 070-247 97 96

www.hushallningssallskapet.se/kalender

SVENSKA MÄSTERSKAPEN I MATHANTVERK

Växjö

19-20 september 2024

I SAMBAND
MED

MATSMALAND.SE

ELDRIMNER

Nationellt resurscenter
för mathantverk

Vill du minska dina dieselkostnader?

– gå en kurs i sparsam körning

- Kursen är kostnadsfri
- Lär dig köra sparsamt vid olika arbetsmoment
- Minska drivmedelförbrukningen med 5 till 55 procent.

Skicka en intresseanmälan
– scanna QR-koden!

DRIFTLEDARE LANTBRUK - inriktning mjölk- eller fårproduktion

Start den 14 oktober, delvis distans 50 veckor under ca 1,5 år med träffar i Umeå. Uppehåll under växtodlingssäsongen för att passa redan verksamma. Behörighetsgivande förutbildning ges om du saknar betyg. Möjlighet att validera befintlig kompetens finns för en kortare utbildning (YH Flex). CNC-berättigad och ger en yrkeshögskoleexamen.

ANSÖK SENAST 18 augusti på
www.yrkehogskolan.se, sök ”driftledare lantbruk”

Yh Yrkehögskolan

UMEÅ
KOMMUN

Hållbar produktion få hjälp med Greppa-rådgivning och Växas rådgivare!

Vi erbjuder Norrbottens lantbrukare som är med i Greppa Näringen rådgivning moduler inom

- Foderstat mjölkkor, 41A
- Foderstat nöt och lamm, 41B
- Endagars utfodringskontroll mjölk/nöt, 41C
- Betesstrategi, 42A

Är du inte redan medlem i Greppa Näringen så hjälper vi dig!

VÄXA
SVERIGE

Kontakta oss för mer information

Sofia Werner Hallgren: Greppa-samordnare inom Växa
Telefon: 010-471 03 38, e-post: sofia.werner-hallgren@vxa.se

Evelina Viklund: Kan hjälp dig med 41A, 41B, 41C & 42A
Telefon: 010-471 01 86, e-post: evelina.viklund@vxa.se

Jessica Stenvall: Kan hjälp dig med 41A, 41B, 41C & 42A
Telefon: 010-471 08 12, e-post: jessica.stenvall@vxa.se

Anna Bergfors: Kan hjälp dig med 41A, 41B, 41C, 42A
Telefon: 010-471 01 92, e-post: anna.bergfors@vxa.se

Camilla Harju: Kan hjälp dig med 41A, 41B, 41C, 42A
Telefon: 010-471 03 55, e-post: camilla.harju@vxa.se

FÄLTVANDRINGAR VECKA 28!

Under vecka 28 kommer växtskyddscentralen i samarbete med länsstyrelsen att ha fältvandringar i både Norrbotten och Västerbotten.

Håll utkik på våra hemsidor för närmare information.

Länsstyrelsen
Västerbotten

Länsstyrelsen
Norrbotten

NÄSTA NUMMER

Kukkolabruket

Nystartat jordbruk där man gjort ägarskifte utanför familjen och planerar framåt.

Ät hela Västerbotten - är det möjligt?

Under Västerbottens hållbarhetsvecka kan du passa på att äta lunch eller á la carte på 100% råvaror från Västerbotten!

Viktiga datum SAM-ansökan

17 juni	Sista dag att lägga till nya block eller skiften i ansökan.
17 juni	Sista dag att ange registreringsnummer för anläggningar för nötkreatursstöd, kompensationsstöd, nötkreatur i ersättningen för ekologisk produktion och för nötkreatur i miljöersättningen för hotade husdjursraser.
31 augusti	Sista dag att ändra gränser samt dela block och skiften så länge den sammanlagda arealen inte blir större än den som var den 17 juni.

I de fall du begärt en ändring av block i din ansökan ska du kontrollera att det är godkänt i SAM Internet innan du tar bort eller gör någon ytterligare ändring.

Använder du Elitlamm?

Då behöver du tänka på att tackförteckningen i fårdataprogrammet inte räknas som stalljournal. I stalljournalsdelen finns det fler uppgifter om djuret, till exempel var det kommer ifrån och vid vilket datum som förflyttningar gjorts vid exempelvis födelse, slakt, försäljning och andra händelser.

Se mer om vad som måste finnas i stalljournalen på Jordbruksverkets webbplats, sök "*journalföring*".

